

צין השמשות נמי גזרו משום שבות והיינו דתנן בסוף פרק צמה מדליקין (לד.) ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואף על פי שאין נדברים אלו אלא משום שבות לא התירו צין השמשות וכן כתב הרב המגיד בפרק כ"ד (ה"י) צס המפרשים ז"ל: ודבר מ"ב כח צפרק ו' מהלכות עירוב (ה"ט) שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו צין השמשות במקום מנוה או בשעת הדחק ובפרק כ"ד מהלכות שבת (ה"י) כתב כל הדברים שהן אסורים משום שבות לא גזרו עליהן צין השמשות אלא בעצמו של יום הוא שהן אסורין אבל צין השמשות מותרין והוא שיהא שם דבר מנוה או דוחק כיצד מותר לו צין השמשות לעלות באילן או לשוט על פני המים להביא לולב או שופר וכן מוריד מן האילן או מוציא מן הכרמלית עירוב שעשה וכן אם היה טרוד ונחפו וננרך לדבר שהוא משום שבות צין השמשות הרי זה מותר אבל אם לא היה שם דוחק ולא דבר מנוה אסור לפיכך אין מעשרין את הודאי צין השמשות אף על פי שאיסור הפרשת מעשר בשבת משום שבות אבל מעשרין את הדמאי וכתב הרב המגיד והוסף ז"ל אם היה טרוד ונחפו וכו' ונ"ל שיהא לו ממה שהוא סבור שאם עירב אדם עירובי תחומין לדבר הרשות שעירובו עירוב כמבואר בפרק ו' מהלכות עירובין (ה"י) ואף על פי כן אמרו שלא גזרו עליו משום שבות אלמא כל שהוא דוחק צין השמשות מותר עכ"ל: ודברי רבינו סתומין ביותר שכתב או שהיה טרוד והולך לעשר פירות צין השמשות ואי מוקמיית לה בודאי קשיא מתניתין בסוף פרק צמה מדליקין דקמי ספק חשכה ספק אינה חשכה אין מעשרין את הודאי ואי מוקמיית לה בדמאי קשה דלמה כתב או שהיה טרוד אפילו אינו טרוד נמי שרי דהא מתניתין סתמא קמי מעשרין את הדמאי. ואפשר שהוא סובר דמתניתין דקמי אין מעשרין את הודאי אבל מעשרין את הדמאי על כרחך לא צמער לזורך השבת עסקינן דאם כן אפילו ודאי היה שרי לעשורי דודאי כל לזורך השבת דבר מנוה הוא וכיון דשלא לזורך השבת עסקינן לא הו' לן למישרי לעשר אפילו דמאי אם לא מפני הדוחק ולכן כתב או שהיה טרוד והולך לעשר פירות כלומר דמפני העירוב דוקא שרי הא אם אינו טרוד לא ולפי זה לא המיר כחן לעשר אלא דמאי דוקא. ויותר נראה לומר דאפילו ודאי שרי לעשר ואפילו שלא לזורך השבת אם הוא טרוד ונחפו לדין דקיימא לן (עירובין לד.) דלא גזרו על שבות צין השמשות בשעת הדחק והא דתנן אין מעשרין את הודאי אחיא כמאן דאמר גזרו על שבות צין השמשות וכמו שפירש רש"י שם (שבת לד.) ד"ה ספק חשכה):

שמג פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

אם אביו של קטן מוזהר להפרישו מאיסור יותר מבית דין: קטן שהגיע לחנוך אם מצווין להפרישו מאיסור: אם מאכילים לקטן בידים אסורים דרבנן: **כתב הרמב"ם**. בפרק כ"ד (ה"א) ותמה עליו הרב המגיד כמו

שמג א כתב הרמב"ם קטן העובר שבות דרבנן וכו' ואינו יודע וכו'. גם הרב המגיד הקשה על הרמב"ם מפרק חרש כמו שהקשה רבינו גם הקשה עליו מדברי עצמו שכתב בפרק י"ג מהלכות שבת (ה"י) בקטן שצא לכבוד מדעת עצמו אין צית דין מצווין להפרישו גם ממה שכתב בסוף הלכות מאכלות אסורות דאף באיסור דאורייתא אין צית דין מצווין להפרישו וכן פסק פרק ג' דהלכות אבל (ה"י) צכח קטן שאם צא לטמאות בעצמו אין צית דין מצווין להפרישו וצית יוסף כתב למחך צס גדולי עולם דלא נקט הרמב"ם שבות משום רישא לאורויי דבאיסור דאורייתא מצווין להפרישו אלא משום סיפא נקטיה דכתב וכן אם הניחו אצו אין ממחין בידו היינו דוקא באיסור דרבנן אבל באיסור דאורייתא ממחין צית דין ביד אצו שלא יניחנו לעשות איסור: ודבר צ"ד פירוש זה הוא דוחק אבל הקרוב הוא דכל מקום שכתב הרמב"ם דאין צית דין מצווין להפרישו מיירי בסתם קטן שלא הגיע לחינוך אבל כאן בפרק כ"ד דשבת גילה הרמב"ם צמ"ש צסיפא וכן אם הניחו אצו אין ממחין בידו דמדבר בקטן שהגיע לחינוך ומשום הכי דוקא בדבר שהוא משום שבות אין צית דין מצווין להפרישו וכן אם הניחו אצו אין ממחין בידו אע"פ שהגיע לחינוך אבל באיסור דאורייתא חייבין צית דין להפרישו אם אין לו אז ואם עושה כן צפני אצו ומניחו לעשות ממחין בידו כיון שחייב האז לחנוכו ועובר על דברי תורה וכן נראה קצת מבואר צמ"ש בסוף הלכות מאכלות אסורות (פ"י) הכ"ח) דאף על פי דאין צית דין מצווין על הקטן להפרישו מאיסור דאורייתא בשעשה מעצמו מנוה על אצו לגעור צו ולהפרישו כדי לחנוכו בקדושה שנאמר (משלי כב ו) חנוך לנער על פי דרכו וגו' [א] והא ודאי אפילו בקטן כן ד' וה' מנוה לגעור צו להפרישו מטעם הכתוב חנוך לנער וזהו שכתב מנוה לחנוכו בקדושה דאי איתא דמיירי בהגיע לחינוך חייב לחנוכו מיצעי ליה למימר דתנן בסוף פרק לולב הגזול (סוכה מצ.) וכל קטן שיועד לנענע חייב צלוץ ות"ר (שם) היודע להתעטף חייב צליית והיודע לשמור תפילין אצו חייב ליקח לו תפילין וכו' וגבי כהן קטן נמי כתב הרמב"ם (אצל פ"ג ה"י) צכח אצו צריך לחנוכו בקדושה ולא אמר חייב לחנוכו אלא צעל כרחק בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר: וכתב דבפרק ג' מהלכות צליית (ה"ט) ובפרק ו' דסוכה (ה"א) ובפרק ו' דלולב (ה"ט) כתב הרמב"ם צלשון חיוז קטן חייב צליית כדי לחנוכו צמאות חייב צסוכה מדברי סופרים כדי לחנוכו צמאות חייב צלוץ מדברי סופרים כדי לחנוכו צמאות ואם כן כל שכן דחייב להפרישו מן העבירה באיסור דאורייתא בהגיע לחינוך ולמה לא אמר חייב לחנוכו אלא צעל כרחק בהגיע לחינוך לא איירי ציה הרמב"ם דהא פשיטא הוא דאפילו צית דין מצווין להפרישו כשאין שם אצו או אין לו אז כל שכן אצו דחייב בכך אלא בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר דאף על פי דאין צית דין מצווין להפרישו מנוה על האז

סימן שמג

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

קטן העושה מלאכה בשבת אם בית דין מצווין להפרישו:

(א) **כתב הרמב"ם** ז"ל קטן העובר על שבות דרבנן כגון שתולש מעציץ שאינו נקוב או מטלטל

שלא יניחנו לעשות איסור: ודבר צ"ד פירוש זה הוא דוחק אבל הקרוב הוא דכל מקום שכתב הרמב"ם דאין צית דין מצווין להפרישו מיירי בסתם קטן שלא הגיע לחינוך אבל כאן בפרק כ"ד דשבת גילה הרמב"ם צמ"ש צסיפא וכן אם הניחו אצו אין ממחין בידו דמדבר בקטן שהגיע לחינוך ומשום הכי דוקא בדבר שהוא משום שבות אין צית דין מצווין להפרישו וכן אם הניחו אצו אין ממחין בידו אע"פ שהגיע לחינוך אבל באיסור דאורייתא חייבין צית דין להפרישו אם אין לו אז ואם עושה כן צפני אצו ומניחו לעשות ממחין בידו כיון שחייב האז לחנוכו ועובר על דברי תורה וכן נראה קצת מבואר צמ"ש בסוף הלכות מאכלות אסורות (פ"י) הכ"ח) דאף על פי דאין צית דין מצווין על הקטן להפרישו מאיסור דאורייתא בשעשה מעצמו מנוה על אצו לגעור צו ולהפרישו כדי לחנוכו בקדושה שנאמר (משלי כב ו) חנוך לנער על פי דרכו וגו' [א] והא ודאי אפילו בקטן כן ד' וה' מנוה לגעור צו להפרישו מטעם הכתוב חנוך לנער וזהו שכתב מנוה לחנוכו בקדושה דאי איתא דמיירי בהגיע לחינוך חייב לחנוכו מיצעי ליה למימר דתנן בסוף פרק לולב הגזול (סוכה מצ.) וכל קטן שיועד לנענע חייב צלוץ ות"ר (שם) היודע להתעטף חייב צליית והיודע לשמור תפילין אצו חייב ליקח לו תפילין וכו' וגבי כהן קטן נמי כתב הרמב"ם (אצל פ"ג ה"י) צכח אצו צריך לחנוכו בקדושה ולא אמר חייב לחנוכו אלא צעל כרחק בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר: וכתב דבפרק ג' מהלכות צליית (ה"ט) ובפרק ו' דסוכה (ה"א) ובפרק ו' דלולב (ה"ט) כתב הרמב"ם צלשון חיוז קטן חייב צליית כדי לחנוכו צמאות חייב צסוכה מדברי סופרים כדי לחנוכו צמאות חייב צלוץ מדברי סופרים כדי לחנוכו צמאות ואם כן כל שכן דחייב להפרישו מן העבירה באיסור דאורייתא בהגיע לחינוך ולמה לא אמר חייב לחנוכו אלא צעל כרחק בהגיע לחינוך לא איירי ציה הרמב"ם דהא פשיטא הוא דאפילו צית דין מצווין להפרישו כשאין שם אצו או אין לו אז כל שכן אצו דחייב בכך אלא בקטן שלא הגיע לחינוך קאמר דאף על פי דאין צית דין מצווין להפרישו מנוה על האז

פרישה

דין אין לחלק דצית דין אינו מחק כי אם האז וכמו שכתב צית יוסף בסוף סימן זה. וגם צ"ע מאי מקשה הרא"ש וצית יוסף הציאו צסימן זה ו"ל וקשה הכי קאמר דפטור ומותר לגמרי וכו' עד דמכל מקום איסורא [דרבנן] איכא דהא אפילו קטן אוכל נבלות צית דין מצווין להפרישו עכ"ל הרא"ש מאי קשיא מקטן אוכל נבלות שהוא דאורייתא לדינא דשבת דהא דהוא איסורא דרבנן ולא קשה מידי דהא גם שם קאי צמער צרבע אמות צרשות הרבים וה"ה איסור דאורייתא דהא עבד העקירה וההנחה לחוד:

הגהות והערות

שמג א [פסוק זה מדברי קבלה הוא ועיקר מצות חינוך נלמד מאברהם (משך חכמה פ' וירא ד"ה כי ידעתיו):

לגער צו כדי לחנכו בקדושה. אבל צפרק כ"ד מהלכות שבת מדבר בהגיע לחינוך שחציו חייב לחנכו וצית דין מצווין להפרישו אם הוא עובר על איסור דאורייתא אבל דבר שהוא משום שבות אין צית דין מצווין להפרישו וכן אם הניחו אצלו אין ממחין בידו וכן כתבו החוספות צפרק כל כתבי דהא דאסיקנא דאין צית דין מצווין להפרישו דוקא בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע לחינוך כיון שחייב לחנכו כ"ש דלרץ להפרישו שלא יעשה עברה עכ"ל ומצינו צית יוסף והיינו כדפרישית דבהגיע לחינוך לא שני להו צין צית דין לאציו והא

דמחלק הרמב"ם צין צית דין לאציו היינו דוקא בלא הגיע לחינוך ודלא כמ"ש צית יוסף דהרמב"ם מחלק בהגיע לחינוך צין צית דין לאציו דליתא: גם לא כמהרש"י בכתביו בסימן ס"ז דפירש צהך דאין צית דין מצווין להפרישו דבקטן שהגיע לחינוך מיירי כדמוכח ממה שהקשו בחוספות שג"ץ צפרק צתרא דיומא (פוס' ישיב פ"ב ד"ה בן שמונה) מחינוך קטנים דהתם אהך דאין צית דין מצווין להפרישו דליתא אלא בחוספות שלנו צפרק כל כתבי עיקר דהא דאין צית דין מצווין להפרישו דוקא בלא הגיע לחינוך ואין הכי נמי דלא קשיא כלל מחינוך קטנים דהתם דמיירי בהגיע לחינוך והכא איירי בלא הגיע לחינוך: וא"ת לדעת רבינו דאין צית דין מצווין להפרישו צאיסור דאורייתא אמאי כתב בסימן של"ד בקטן שצא לכבוד רץ למחות בידו ולא פירש דדוקא בעושה לדעת אציו כדמפרש בגמרא וכבר האריך בזה צית יוסף לעיל (קט: ד"ה וכתב צהגמ"ר) וגם כאן ולפעד"נ דעת רבינו דכיון דאין אנו ציאלין להצין בקטן אם עושה לדעת אציו אם לאו לפיכך מספק רץ למחות בכל קטן שלא הגיע לחינוך וזה היה דעת הר"ף והרא"ש שהשמיטו הך אוקימתא בעושה על דעת אציו וכבר כתבתי זה לעיל (שם ס"ב): ואכת"י קשה לרבינו דמחלק בקטן צין איסור טומאת כהנים לשאר איסורים דבשאר איסורים אין רץ להפרישו וצאיסור טומאת רץ להפרישו כדכתב צורה דעה סימן שע"ג וכן כתב בנמוקי יוסף בהלכות טומאה וכן כתב הרשב"א בתשובות (ח"א) סימן קכ"ח על שם ה"ר יונתן וכן כתב הרא"ם בסדר אמור על שם רבינו הלל צפירוש חורת כהנים דמה נפך אי ס"ל הלכה כרבי פדת דאין צית דין מצווין להפרישו אם כן הך דרשה דאמור ואמרת אינה אלא אזהרה דלא ליטמינהו בידים כדמוקים לה צפרק חרש צמסקנא ואי ס"ל להחמיר כרבי יוחנן דספוקי מספקא ליה אם כן בשאר איסורין נמי מצווין להפרישו וכיוצא בזה הקשה צית יוסף והאריך ציישונה ואינו מתקבל לפע"ד: ומה שצראה קרוב הוא דרבינו ודעימיה ס"ל כרבי פדת דאין צית דין מצווין להפרישו מיהו דוקא בכל שאר איסורין אבל בטומאה מצווין להפרישו והך אוקימתא דמוקי לאמור ואמרת דלא ליטמינהו בידים צני הישיבה אוקמוה צהכי מקמי דתלמודא מצריך להו צריכי להנהו תלתא קראי דשראים ודס ודכהנים אבל לצתר דמצריך להו וקאמר ואי אשמעינן טומאה כהנים שאני משום דריצה להן מנות יחירות מו לא אינטריך לאוקימתא דאמור ואמרת אחא דלא ליטמינהו בידים אלא כיון דריצה להן מנות יחירות החמירה תורה להפריש הקטנים מטומאה וכדמשמע פשטא דקרא אמור אל הכהנים הגדולים שיאמרו לצני אהרן הקטנים לנפש לא יטמא צעמיו ולא דמי לשראים דכתיב צהו לא תאכלום קרי ציה לא תאכלום וכן כל נפש מכס לא תאכל דס קרי ציה לא תאכלום דס התם הוא דקאמרינן דלא ליספו בידים דהכי משמע דיוקא דקרא לא תאכלום בידים אבל אין מצווין להפרישו ואע"ג דס חמור דאיכא כרת ושראים חמירי דאיסורן צמשהו מכל מקום קרא לא קא מזהיר אלא שלא להאכילן בידים והוא הדין בכל שאר איסורין מה שאין כן

שבתה עליו רבינו ועוד שהרמב"ם עצמו כתב צפרק י"צ מהלכות שבת (ה"י) וצפוק הלכות מאכלות אסורות (פ"י הכ"י) גבי איסורי תורה שאין צית דין מצווין להפרישו והניח הדבר צלרץ תלמוד. ומלאתי כתוב צס הרב הגדול מהר"ר יוסף פאסי ז"ל שמה שכתב הרמב"ם צפרק כ"ד גבי שבות דמשמע דוקא שבות אבל לא איסור תורה לא קאי ארישא דקמני אין צית דין מצווין להפרישו דאפילו צאיסורי תורה נמי אין מצווין להפרישו אלא אסיפא דקמני ואם הניחו אציו אין ממחין בידו קאי וקאמר דהיינו צאיסורי דרצנן דוקא אבל צאיסורי

תורה ממחין צית דין ציד אציו שלא יניחנו לעשות איסור וזה יתיישב על מה שכתב צפוק הלכות מאכלות אסורות (שם הכ"ה) שאף על פי שאין צית דין מצווין להפרישו מנהו על אציו לגער צו ולהפרישו ואחאי מנהו ב צית דין מצווין צאיסורי תורה דוקא אבל לא צאיסורי דרצנן וכיוצא בזה מלאתי שכתב מורי חמי הרב החסיד הגדול ה"ר חיים י' אלבג ז"ל ג: ודווי יודע דצנוסחי דידן צפרק חרש (יצמות קיד.) רבי פדת הוא דאמר לידבר טליא וטליא וליטילו התם אבל רבי יוחנן אמרינן התם דספוקי מספקא ליה אי צית דין מצווין להפריש קטן או לא ומאי דשני אמתניתין דקטן שצא לכבוד אין שומעין לו דדוקא בעושה על דעת אציו היא לאו משום דס"ל הכי אלא משום דזיל הכא קמדחי ליה וזיל הכא קמדחי ליה: ואפ"ר שפני כך השמיטו הר"ף והרא"ש הא דמתמה צפרק כל כתבי (קכא.) אמתניתין דקטן שצא לכבוד אין שומעין לו שמתע מינה קטן אוכל נבלות צית דין מצווין להפרישו אצור דרבי פדת אצור דרבי יוחנן שפיקא לא נפקא ויש הוכחה לזה בצדדי הרא"ש שכתב צריש שבת (פ"א ס"א) וזה לשונו וקשה היכי קאמר (דף ג.) דפטור ומותר לגמרי דהא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול (ויקרא י"ד) ואין לומר דהכא מיירי צבהאי גוונא דאפילו לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו דהשתא ליכא משום לפני עור ד דמכל מקום איסורא דרצנן איכא דאפילו קטן אוכל נבלות צית דין מצווין להפרישו עכ"ל ומיהו יש לדחות שמה שהשמיטו אוקימתא דבעושה על דעת אציו אפשר שהטעם לפי שהם מפרשים דבעושה על דעת אציו היינו לומר דכל קטן המכבה על דעת אציו הוא עושה צודאי וכמו שכתבתי בסימן של"ד (קט: ד"ה וכתב צהגמ"ר): ובנוסחת רבינו נראה שהיה כתוב רבי יוחנן צמקוס רבי פדת ולפי זה לא היה צנוסחתו רבי יוחנן ספוקי מספקא ליה מכל מקום דעת הרמב"ם (מלכ"א פ"י הכ"י, אבל פ"ג ה"ב) וסמ"ג (לאין סה טו ע"ג, לאין קמח טו ע"ג) ורבינו לפסוק כמאן דאמר קטן אוכל נבלות אין צית דין מצווין להפרישו וכן כתב הרמב"ם צפרש אמור אל הכהנים (ויקרא כא א): ודע שרבינו כתב צטור יורה דעה סימן שע"ג (שה: וזה לשונו כתב הרמב"ם (אבל שם) שאין הגדולים מזהירין על הקטנים אלא שלא לטמאם ציד אבל אם צא ליטמא צעמיו אין צית דין מצווין להפרישו אלא שאציו מנהו לחנכו בקדושה ונ"ל שצריכין להפרישו וכן משמע הלשון שדרשו (יצמות קיד.) אמור ואמרת (ויקרא שם) להזהיר גדולים על הקטנים משמע שצריך להזהירם מלטמאות ע"כ. וקשה צפרק חרש (שם) מותיב למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין צית דין מצווין להפרישו מדתניא אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים מאי לאו דאמרינן להו לא טמאמו לא דלא לטמו להו בידים ומלאתי שהוא פוסק כאן כמאן דאמר דאפילו צסל תורה אין צית דין מצווין

הגהות והערות

ב בדפוסים המאוחרים איתא "ואחני מצות": ג בדפ"ר ב"י איתא הרב החסיד ה"ר חיים י' אלבג ז"ל: ד בדפוסה פרק קמא דעבודה זרה (ו ע"ב) דמוקי להא רגותן כוס יין לנוזר ואבר מו החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא ולא היה יכול ליטול אם לא שהושיט לו [לשון הרא"ש שם]:

להפרישו אם כן על כרחך כי תניא אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים דלא לטמו להו צידים היא אבל להפרישם לא הוהירו וכדברי הרמב"ם: וז"ל דטעמא דרבינו משום דגמרא (שם) מוסיב נמי מדתניא גבי שקלים כתיב (שם יא מז) לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים לגבי דם תניא כל נפש מכם לא תאכל דם (שם יז יב) להזהיר גדולים על הקטנים מאי לאו דאמרין להו לא תכלו לא דלא ליספו להו צידים וכתב הכי אמרין ונריכי דאי אשמועינן שקלים משום דאיסורין צמשהו אבל דם דעד דאיכא רביעית אימא לא ואי אשמועינן דם משום דאיכא כרת אבל שרצים אימא לא ואי אשמועינן הני תרתי משום

תנן

דאיסורין שוה בכל אבל טומאה אימא לא ואי אשמועינן טומאה כהנים שאני משום דריצה בהם מנאות יתרות (יבמות ה.) אבל הני אימא לא נריכא וסובר ז"ל דנהי דמעיקרא כי אומציה מכל חד מהני דהוהירו גדולים על הקטנים הוה סלקא דעתיה דליפנין מינייהו לשאר איסורין ומשום הכי הוה נריך למימר שאין זאת האזהרה אלא דלא ליספו להו צידים אבל להפרישם לא הוהירו אבל צמר דאשכחן דצממה דוכתי הוהירו גדולים על הקטנים הוה ליה ג' כחוצים הצאים כאחד ולכולי עלמא אין מלמדן (קדושין לה.) ואי צהי חלת דוכתי לא הוהירו אלא דלא ליספו להו צידים אם כן צבאר איסורין מותר למיספי להו צידים והא ליכא מאן דסבר הכי דהא לא קאמר אלא קטן אוכל נבלות אין צית דין מצוין להפרישו אבל למיספי להו צידים לא: דה"בך ז"ל דהני אזהרות היינו להפרישם אבל צבאר איסורין אין מצוין להפרישם ומשום הכי גבי טומאה דהוי חד מהנך חלתא כתב רבינו שהוהירו להפרישם ודוקא צהנך חלתא אבל צבאר איסורין לא ילפי מהנך חלתא וכמו שכתב כאן לענין שבת דשאר איסורין לא ילפי מהנך חלתא דשלשה כחוצים הצאים כאחד אין מלמדן: ואף על גב דגמרא מנריך להנך חלתא קראי ואם כן לא חשיבי אלא כחד קרא וילפנין מינייהו לשאר איסורין ואם כן על כרחך הני אזהרות דלא ליספו להו צידים נינהו למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין צית דין מצוין להפרישו יש לומר דצבאר ליה לרבינו דהאי נריכותא לאו דוקא הוא דאם כן נכתוב רחמנא צבאלה וטומאה ולימו כל שאר איסורין מינייהו דהא דם דאית ציה כרת אחי בקל וחומר מנבלה דלית צה כרת ושרצים דאיסורם צמשהו אחי בקל וחומר מנבלה שאיסורה צבית. אי נמי כמו שהקשה הרב המוצק מהר"ר אליהו מורח ז"ל צפרשת אמור (ויקרא כא א) דליכתוב רחמנא טומאה ודם ולייתו שרצים מינייהו דכי פרכת מה לכהנים שכן ריצה להם הכתוב מנאות יתרות איכא למימר דם יוכיח וכי פרכת מה לדם שכן כרת איכא למימר טומאה תוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה האז השוה שבהן שהן צבאלה והוהירו בהן גדולים על הקטנים אף שרצים ושאר כל איסורין שצתורה שהן צבאלה יהיו גדולים מזהרין על הקטנים הן וכיון דהאי נריכותא לאו דוקא הוא ועוד דפשטא דלישנא דצרייתא דקתני להזהיר גדולים על הקטנים משמע שצריך להזהירם מלגמלם הכי נקטינן והוא נריכותא איכא למימר דלא איתמר אלא לפוס מאי דחזקי לשנויי דהני אזהרות דלא ליספו או דלא ליטמאו צידים ולאפוקי צרייתא מפשטן ולא קיימא לן הכי כך נ"ל לדעת רבינו וכן ז"ל לדעת נמוקי יוסף שכתב בהלכות טומאה (הלכות קטנות א. ד"ה תניא) אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים אף על גב דצבאר איסורין אין האב מזהיר על הדין כדחתן (שבת קכא.) קטן שצא לנכות אין שומעין לו מוקמינן ליה צעושה על דעת אצוי הא לאו הכי לא אסרינן ליה אבל צטומאה מזהיר מריבוי דקרא ע"כ: אב"י הרמב"ם מפרש כפשטא דסוגיא דקא

צטומאה דקרא קא אזהר לגדולים להפריש קטנים מן הטומאה כדפירשתי והיינו מטעם שריצה בהן מנאות יתרות והכי משמע ממה שכתב הר"י (א. והר"א"ש (ס"א) א) בהלכות טומאה הך דרשה דאמור ואמרת להזהיר הגדולים על הקטנים ולא הביאו עליה הך אוקימתא דלא ליטמינהו צידים אלא דס"ל דאזהר עלייהו לאפרושינהו מטומאה ומשם למד רבינו להורות כן ודאי נקטינן דכהנים מזהרין להפריש הקטנים אפילו צקטנים דלא הגיעו לחינוך וצאים ליטמא צעמם מחויבים הגדולים להפרישם: כתב צהגהת שלמן ערוך וקטן שהכה אצוי או עבר שאר עבירה צקטנותו אף על פי שאינו נריך

תשובה כשהגדיל מכל מקום טוב לו שיקבל אחיזה דבר לתשובה ולכפרה אף על פי שעבר קודם שנעשה צר עונשין עכ"ל והוא מפקקי מהר"א"י (תה"ד) סימן ס"ב מיהו נראה דהני מילי צעצירות שצין אדם למקום אבל צעצירות שצין אדם לחצירו ודאי צית דין מצוין עליו להפרישו כדי שלא יארע תקלה על ידו וכן כתב הרב המגיד צפרק א' מגננה (ה"ה) אמאי דכתב הרמב"ם לשם ראוי צצית דין להכות את הקטנים כפי כח הקטן על הגננה כדי שלא יהיו רגילין צה וכן אם היוקו שאר נוקין וכן מכין את העצדים וכו' וכ"כ צבאשן משפט סימן שמ"ט אבל מן הדין אין הקטן חייב צתשלומין כשיגדיל כמ"ש הרמב"ם להדיא צפרק ד' דחוצל ומזיק (ה"ב) וכן כתב כל הפוסקים: אך קשה מהא דאיתא צפרק הגזול עניס (צ"ק דף צ"א:) אכפיייה רפרס לרב אשי ואגבי מיניה כי כשורא לללמי ופירש רש"י רב אשי שרף שטר חוב של חצירו צילדותו ואגבי מיניה גוציינא מעליא כל מה שכתב צשטר ומשמע ודאי דהאי צילדותו צקטנותו שלא היה צר דעת דאם ר"ל צילדותו לאחר שהגדיל לא היה נריך לפרש צילדותו דמה לי צילדותו מה לי צוקנותו מכל מקום היה גדול ואם שרפו צבאונס או צבאונס ואדם מועד לעולם (צ"ק ג.) אין כאן גנאי אפילו צוקנותו ואם שרפו צבאונס גס צילדותו לא ה"ל לעשותו כיון שהגדיל והיה צר דעת אלא צעל כרחק צקטנותו היה המעשה וכך היה מפרש האור זרוע (ח"ג ס' שמו) והביא ראייה מכאן שהקטן חייב לשלם כשהגדיל גס הביא ראייה מהא דאמר צפרק ארצעה וחמשה (צ"ק דף צ"א:) שור של יתומים שהזיק משלם מן העלייה רבי יוסי צר חנינא אמר מעליית אפרוטרופא וחוזרין ונפרעין מן היתומים לבי גדלי וכל שכן היכא דאזקי נפשייהו עד כאן מפור זרוע כדאיתא צהגהת אשיר"י צפרק המובל (ס' ע אות צ) והוא חיימה גדולה וצריך לומר דס"ל דאף על גב דמדדן תורה ודאי פטור מכל מקום תקנת חכמים היא לשלם כשיגדיל משני תיקון העולם והכי כתבו החוספות להדיא צפרק ארצעה וחמשה (שם) דהיה דשור של קטן שהזיק דמשלם אע"ג דאיהו גופיה כי מזיק פטור דפגיעתו רעה ממנו לא כל שכן עבדי רבנן תקנה צמועד מפני תיקון העולם עיין שם צד"ה אין מעמידין מכל מקום אין דעת הפוסקים כן לחייבו צצית דין לשלם כשיגדיל כשהזיק צעמנו דמילתא דלא שכיחא הוא ולא עשו תקנה אלא צשור נגח דשכיחא טובא ואית ציה משום תיקון העולם אבל הך עוצדא דרפרס נלפע"ד דהאמת הוא צודאי דרב אשי צקטנותו היה ששרפו של חצירו ומן הדין היה פטור אלא כיון דראוי לצית דין להכות לקטנים וכו' ורב אשי לא היה רואה לצבול המכות היה משלם כל ההזיק ששעה: והשתא יתא הא דאכפיייה דאי איתא דאכפיייה כשהגדיל וכי הגון הוא לומר על רב אשי דלאחר שהגדיל היה מסרב על ציווי צית דין עד דאכפיייה רפרס אלא ודאי דצעודו קטן קאמר דאכפיייה והוא דמן הדין היה פטור מלשלם ממון אלא ראייה היה להלקותו וע"י כך היה כפוי לשלם

הגהות והערות

[ה] עד כאן הוא מדברי הרא"ם עי"ש שהניח וצ"ע, ומכאן הוא מדברי הבי"י: [ו] וכן כתב עוד הגהות אשר"י בסוף פרק כיצד הרגל סימן יז: [ז] בדפוס פייבי די שאקו הגירסא "קטנים" וכן ליתא שם מתיבות ואמר רבי יוחנן עד תיבת וצוה:

מה שהזיק ומכאן יא' לו לרש"י ז"ל לפרש בלדותו פירוש בקטנותו דמקדש אכפיה דאלמא דכלא כפיה לא היה גובה מנכסיו אלמא דמדן היה פטור וגם המיישצ הא דכתב הרמב"ם ראוי לצית דין להכות את הקטנים וכו' דכתב הרב המגיד על זה לא מלאמי מצואר אל למא שכתבנו מוכח הכי מהך דאכפיה רפרס: ב"ד העולה דהקטן שגנב או שהזיק פטור מלשלם כשהגדיל ולא היתה על זה תקנת חכמים לשלם דלא כהאור זרוע גם בעצירות שצין אדם למקום אין עליו עונש לאחר שהגדיל אלא שאני קורא עליו גם בלא דעת נפש לא טוב (משלי י"ג) דאף על פי דקטן שערב עבירה בלא דעת היא לא טוב לנפש הרע על כן טוב לו כשיגדיל לשלם בתשובה מעצמו על כל מה שעבר הן בדברים שציו וצין חצירו:

שדמ א ההולך במדבר וכו'. צפרק כלל גדול (דף ס"ט): פלוגתא דרב הונא ורייבא דרב ורייבא דרב דאמר משמר יום אחד ומונה ששה אלא מונה ששה ומשמר יום אחד פירוש ומתחיל מיום שנתן אל לבו שכתמו שגם הוא בכלל מנין הששה לאפוקי מחייב דרב דמשמר יום אחד ומונה ששה דמשמר יום המחרת אבל ציו ששם אל לבו אינו משמר דשמה עשה מלאכה:

קטן אוכל נבלות הוא וכו' וצפרק יואל דופן (מו: ח) איבעיא לן מופלא סמוך לאיש דאורייתא או דרבנן ואמרין ת"ש קטנה שנדרה וכו' ופרקינן הוה ליה קטן אוכל נבלות הוא ואין ציו דין מצוין להפרישו אלמא אפילו צופלא סמוך לאיש אמרין הכי וגדולה מזו אמרו שם צפרק יואל דופן גבי מופלא לאותן המזהרים עליו ואקשינן ש"מ קטן אוכל נבלות אין ציו דין מצוין להפרישו דאלמא מאן דאית ליה אין מצוין אפילו צקטן סמוך לאיש קאמר ושמה נאמר דלא אמרו מחנכין אלא לנמות עשה ולא לנמות לא תעשה עכ"ל ולהרמב"ם (מאכ"א פ"י הכ"ח) דמפליג צין ציו דין לאצו אחי שפיר דכי אמרין קטן אוכל נבלות אין ציו דין מצוין להפרישו צהגיע לחינוך נמי הוא אבל אצו מצווה להפרישו כשם שהוא מצווה לחנכו צנמות עשה: ור"ע צין איסורין דרבנן כתב הר"ן צרים יומא (א. ד"ה יום הכפורים) שכל שהוא לצרכו של חינוך אף על פי שהגיע לחינוך מאכלין אותו איסור דרבנן אפילו צדים (א) וכן כתב הרשב"א (שם ושם קכא. ד"ה שמעת) ומיהו כתב בתשובה (ח"א סי' נצ) שלא אמר כן אלא להלכה אבל לא למעשה והרמב"ם צסוף מאכלות אסורות (פ"י הכ"י) כתב דלהאכילו צדים אסור אפילו צדים שאיסורן מדברי סופרים וכן אסור להרגילו צחילול צנת ומועד ואפילו צדברים שהן משום צנות (ב):

שדמ א ההולך במדבר ואינו יודע מתי הוא שבת וכו'. מימרא דרב הונא צפרק כלל גדול (סט:) ותניא כוותיה: וב"ש ומקדש השביעי וכו' ועושה בכל יום מלאכה וכו'. שם אמר רבא צכל יום עושה כדי פרנסתו א' ופרין והוא יומא לימות ומשני דעביד מאתמול שתי פרנסות ופרין ודילמא מאתמול צנת והוא ופירש רש"י וגמלא מחלל צנת שלא לפקוח נפש אלא כל יום ויום עושה לו כדי פרנסה אפילו ההוא יומא וההוא יומא צמאי מינכר ליה צקידושא ואצדלתא ופירש רש"י צקידושא ואצדלתא לזכרון צעלמא שיהיה לו שם [יום] חלוק משאר ימים ולא תשתכח צנת ממנו: וכתב הר"ן (לא. ד"ה גמ') צכל יום עושה כדי פרנסתו כלומר ולא יותר דילמא צנת הוא ולא פרנסה מרווחת אלא מצומצמת כדי שיוכל לחיות צו צאותו היום צנמאס שלא הותר לו אלא מפני פקוח נפש צלצד ומשום הכי פרכין וההוא יומא לימות צתמיה דכיון דאתמול לא עבד אלא כדי פרנסה מצומצמת אי לא עביד מידי צההוא יומא לימות עד כאן ומשמע דלא שרינן ליה לעשות מלאכה אלא אם כן הוא עני שאין לו ממה להתפרנס אלא ממה שמשכר עם בני השיירה אבל אם יש לו ממה להתפרנס אסור לו לעשות מלאכה כלל עד שיכלה מה שיש לו ואז יעשה מלאכה צכל יום כדי חייו וכן כתב הכל צו (סי' לא לג ע"ג) צהדיא. ופשוט הוא שמה שכתב רבינו ואף ציוס שמקדש צו לא קאי אולא יותר דסמין ליה אלא אעושה צכל יום מלאכה כדי פרנסתו קאי והוא כאלו כתב ועושה צכל יום אפילו ציוס שמקדש צו כדי פרנסתו אבל לא יעשה צכל יום יותר מדאי פרנסתו: וב"ש ומותר ל"ד צו בכל יום. כלומר ואפילו ציוס שמקדש צו כן כתב שם הר"ן ודייק הכי מדאמרין וההוא יומא צמאי מינכר ליה ולא אהדר ליה דמינכר צתחומין אלמא דאפילו צההוא יומא נמי מותר לצאת חוץ לתחום הואיל ותחומין דרבנן וכן כתבו המוספות (ד"ה עושה) והרא"ש (סי' א) צתירין שני דגס צאותו יום הוא מהלך כדי למחר לצאת מן המדבר ואף על פי שלתירין ראשון אסור לצאת חוץ לתחום ציוס שצנת חפס רבינו חירון שני לעיקר וכן כתב הרב המגיד צפרק צ' (הכ"צ) צשם הרמב"ן ז"ל (סט: ד"ה צמאי מנכר):

דרכי משה

שמוג (א) וב"ב בפרק מי שהחשיך דף (קס"ח ע"א) (סו. ד"ה איכא) וכתב עוד שם דאפילו אם הוא לצרכינו אי יש לחוש דאי לא שרית ליה אתי הגדול לעבירה דאורייתא חוץ מבדליקה וכו': (ב) ועיין ביורה דעה סימן רמ"א מדין קטן שעבר עבירה בקטנותו אם צריך תשובה כשהגדיל:

הגהות והערות

[ח] בגמרא שלפנינו איתא קצת בשינוי לשון ולא בלשון איבעיא ות"ש עיי"ש: **שדמ** א' בגמרא שלפנינו איתא כאז בסוגריים מרובעות ובר מההוא יומא: